

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/konkursy-i-nagrody/nagroda-kustosz-pamieci/2020/122615,Andrzej-Pitynski-1947-2020.html>
2022-06-25, 06:09

Andrzej Pityński (1947-2020)

Urodził się 15 marca 1947 roku w Ulanowie, położonym w widłach Sanu i Tanwi, dawnej stolicy flisactwa. Jego dziadek był retmanem, a rodzice – żołnierzami podziemia niepodległościowego – Narodowej Organizacji Wojskowej, następnie Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Aleksander Pityński ps. „Kula” i Stefania z domu Krupa ps. „Peretka” poznali się w czasie okupacji. Ojciec walczył w jednej z największych bitew polskich partyzantów z wojskami NKWD – 7 maja 1945 roku pod Kuryłówką. Przez rok, po ujawnieniu się w 1947 roku, był więziony w Nisku i na Zamku w Rzeszowie. Wujkiem Andrzeja był Michał Krupa ps. „Pułkownik”, „Wierzba”, który ukrywał się do 1959 roku, a z komunistycznego więzienia wyszedł w 1965 roku. Rodzina Pityńskich była prześladowana przez bezpiekę (inwigilacja, pobicia, najścia domu, przeszukania i rewizje).

Andrzej Pityński

W 1967 roku Andrzej Pityński przeprowadził się do Krakowa, gdzie rozpoczął studia na Akademii Sztuk Pięknych. Jego pierwszą rzeźbą było popiersie Ignacego Paderewskiego, stojące przed Collegium Paderewianum w Krakowie. W 1974 roku zamieszkał w Stanach Zjednoczonych, studiował w Arts Students League w Nowym Jorku. Później jako profesor rzeźby w Johnson Atelier Technical Institute of Sculpture w Mercerville kształcił młodych studentów rzeźbiarstwa z całego świata.

Jednym z najwybitniejszych dzieł Pityńskiego jest przedstawiający żołnierza przebitego bagnetem Pomnik Katyński w New Jersey, który rozstrawiła walka o jego zachowanie na nabrzeżu Jersey City. Jest to jeden z pierwszych na świecie monumentów (ukończony w 1986 r.) poświęconych zbrodni katyńskiej. „Wykonany z brązu i granitu, z urną mieszczącą prochy [...] polskich oficerów pomordowanych w obozach sowieckich, stał się sumieniem świata. [...] W pomniku tym spleta się zatem realizm historii z symboliką rzeźby. Artysta z pełną świadomością stworzył kompozycję prostą w formie i zrozumiałą w wymowie, zgodną z faktami historycznymi, potwierdzonymi przez dokumenty, w których jest mowa o

strzelaniu w tył głowy i pchnięciu bagnetem” – napisali Irena Grzesiuk-Olszewska i Andrzej K. Olszewski. Dla rzeźbiarza pomnik jest symbolem zagłady młodego pokolenia, ale też i przestrogą przed komunizmem, skierowaną do przyszłych pokoleń.

Rzeźbiarz stworzył także monumentalny pomnik Mściciela, zwany również Husarzem, w „amerykańskiej Częstochowie”, czyli Doylestown w Pensylwanii (1988), oraz: bostoński pomnik Partyzantów, Narodowy Pomnik Katyński w Baltimore, który jest największym pomnikiem z brązu na terenie Stanów Zjednoczonych, oraz pomnik Czynu Zbrojnego Polonii Amerykańskiej (pomnik Hallerczyków) na warszawskim Żoliborzu, a także pomnik Rzeź wołyńska, popiersie gen. Władysława Andersa i wiele innych.

„W uznaniu znamienitych zasług dla upowszechniania i popularyzowania historii polskiego czynu niepodległościowego, za wybitne osiągnięcia w twórczości rzeźbiarskiej, działalność polonijną i krzewienie polskości” Andrzej Pityński otrzymał 11 listopada 2017 roku Order Orła Białego z rąk prezydenta RP Andrzeja Dudy. W 2020 roku został uhonorowany Nagrodą „Kustosz Pamięci Narodowej”.

Andrzej Pityński zmarł po długiej i ciężkiej chorobie 18 września 2020 r. w wieku 73 lat.